

«Ένας νέος επαναστατικός τρόπος για το μάθημα της Γλώσσας»

Παρόλο που εκπαιδεύομαι για ψυχοθεραπευτής εδώ και πέντε χρόνια και έχω «δουλέψει» πολύ το σύστημα των μικρών ομάδων, καθώς και την προσομοίωση οικογένειας και το παίξιμο ρόλων, παρόλο που εκπαιδεύω και με αυτόν τον τρόπο τους γονείς στη Σχολή Γονέων του σχολείου μας, δεν είχα σκεφτεί να τον εφαρμόσω και στα ίδια τα παιδιά, στο μάθημα της Γλώσσας. Κάτι που αποφάσισα να κάνω τον τελευταίο καιρό. Έμεινα έκπληκτος από τα αποτελέσματα και αναθεμάτιζα τον εαυτό μου που δεν το είχα σκεφτεί νωρίτερα. Όσο για τα παιδιά... αυτά ενθουσιάστηκαν!

Παίρνοντας λοιπόν κουράγιο από τα πρώτα αυτά αισιόδοξα μηνύματα του τρόπου αυτού, αποφάσισα να γράψω κι αυτές τις γραμμές. Ίσως έτσι να διοχετεύω προς τα έξω και την αγωνία μου, διότι αυτό το εγχείρημα θα δοκιμάσω να το εφαρμόσω στην τάξη μου και παρουσία αρκετών νεοδιόριστων δασκάλων που θα με παρακολουθήσουν σε μερικές μέρες. Είναι η πρώτη φορά που το επιχειρώ κάτι τέτοιο. Μεγάλη όμως είναι και η χαρά μου, διότι κάτι μέσα μου, μου λέει πως βρήκα φλέβα χρυσού! Ας αφήσουμε όμως τις γενικολογίες και ας έρθουμε στο ψητό. Να πως έχουν τα πράγματα.

Η ανάλυση του κειμένου γίνεται με τα βάση το **συστημικό σκέπτεσθαι**. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί στη **συναισθηματική νοημοσύνη** και στην **ενσυναίσθηση**, στοιχεία που σπανίζουν στις αναλύσεις των κειμένων καθώς και στις εκθέσεις των παιδιών. Βασικό στοιχείο είναι και ο **αλληλοκαθρεφτισμός** και η **μεταγνώση**, δηλαδή να μάθει το παιδί πώς να μαθαίνει, εντάσσοντας τα νέα δεδομένα – εισερχόμενα (input) στην ήδη υπάρχουσα γνώση, εμπλουτίζοντάς την έτσι και αναβαθμίζοντάς την.

Η νέα αυτή μέθοδος σε καμία περίπτωση δεν καταργεί την παλιά. Απλά την εμπλουτίζει, την αναβαθμίζει, την αναπλαισιώνει, τη συμπληρώνει. Λειτουργεί συμπλεκτικά και όχι διαζευκτικά. Εξάλλου δύο λύσεις είναι καλύτερες από μία. . Ας πάρουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα.

Φέτος διδάσκω στη Β' τάξη. Βρισκόμαστε στο τρίτο τεύχος της Γλώσσας. Είχαμε το μάθημα «Παιχνίδι με τα χρώματα»: Ένας μπουλντοζιέρης ανοίγει δρόμο σ' ένα χωριό και έχει γεμίσει τον τόπο χρώματα. Τ' απόγευμα πήγαν τα παιδιά κι άρχισαν να παίζουν με τα χρώματα ώσπου βράδιασε και πήγαν στα σπίτια τους.

Αντιγράφω από το βιβλίο του δασκάλου μερικές από τις «ενδεικτικές ερωτήσεις για την κατανόηση του κειμένου»: «Τι περιγράφει η πρώτη παράγραφος;», «Πώς έμοιαζε ο μπουλντοζιέρης;», «Πώς έμοιαζε ο σωρός των χρωμάτων που μάζεψε η μπουλντόζα;», «πέστε με ελάχιστα λόγια τι λέει η τρίτη παράγραφος;», «τι μαθαίνουμε από την τέταρτη παράγραφο;», τότε αποφάσισαν τα παιδιά να το διαλύσουν;», «πώς προσπάθησαν να καθαριστούν; τα κατάφεραν;», «σε ποια παράγραφο ακούγεται μουγκρητό;» κτλ. κτλ.

Όπως καταλαβαίνετε όλες αυτές οι ερωτήσεις απευθύνονται στο δεξιό ημισφαίριο και είναι καθαρά νοητικές. Το αριστερό ημισφαίριο (που έχει σχέση με το συγκινησιακό) σε πλήρη απραξία... Και οι υπόλοιπες ερωτήσεις κυμαίνονταν πάνω κάτω στο ίδιο εγκεφαλικό μοτίβο ανάλυσης. Μόνο μία ερώτηση υπάρχει στο βιβλίο του δασκάλου που να αναφέρει κάποιο συναίσθημα, αλλά και αυτή ξόφιαλτσα: «Γιατί κοιτάχτηκαν μεταξύ τους **ανήσυχα**;»

Και βέβαια τα παιδιά κάθονται το καθένα στη θέση του και ατομικά συμμετέχουν (;) στην ανάλυση του μαθήματος. Εκ πείρας σας αναφέρω, ότι καταβάλλω ιδιαίτερη προσπάθεια κάθε φορά να κάνω τα παιδιά να συμμετέχουν περισσότερο στο μάθημα. Σε πολλά απ' αυτά η βαρεμάρα είναι ευδιάκριτη στα πρόσωπά τους. Και βέβαια αυτό που καλλιεργούν με τις προαναφερθείσες ερωτήσεις είναι κυρίως το μυαλό τους. Ξεχνάμε πως ο άνθρωπος είναι και σώμα και ψυχή και πως λειτουργεί μέσα σε κάποιο πλαίσιο ως μέλος μιας ομάδας, ενός συστήματος. Είναι μέρος ενός όλου. Άρα οφείλουμε να δούμε και το Όλον, το οποίο είναι πάντα κάτι “περισσότερο” από το άθροισμα των μερών του. Το νερό, π.χ. είναι υγρό, αλλά αποτελείται από δύο αέρια, υδρογόνο και οξυγόνο.

Να τι έκανα λοιπόν: Χώρισα τους μαθητές μου σε μικρές ομάδες. Στο μάθημα αναφέρεται ονομαστικά μόνο ένα παιδί – ο Παντελής – ενώ τα άλλα παιδιά είναι αόριστα. Εγώ ζήτησα να φτιάξουν τέσσερις μικρές ομάδες, τέσσερις ρόλους. Δύο για αγόρια και δύο για κορίτσια. Μπήκαν σε ομάδες των 4 – 5 ατόμων. Το ιδανικό είναι να μην ξεπερνάει η κάθε

μικρή ομάδα τα 4 μέλη. Μία μικρή ομάδα από 5 αγόρια ανέλαβε το ρόλο του μπουλντοζιέρη. Σχηματίστηκαν δηλαδή 5 μικρές ομάδες.

Ζήτησα κατόπιν από τα μέλη των ομάδων αυτών να συζητήσουν και να διαλέξουν ένα όνομα για τον κάθε ρόλο. Αυτό δεν πήρε πάνω από δύο λεπτά. Η εντολή που τους έδωσα ήταν να διαλέξουν κάποιο άλλο όνομα και όχι κάποιο από τα δικά τους, που ίσως να τους μπερδευε στην περαιτέρω διαδικασία. Τα αγόρια διάλεξαν τα ονόματα «Στάθης» και «Χρήστος», ενώ τα κορίτσια τα «Εύα» και «Άννα». Ο μπουλντοζιέρης διάλεξε το όνομα «Κύριος Γιώργος». Ακούγοντας τα ονόματα που διάλεξαν, το μυαλό μου πήγε αμέσως στον μοναδικό απόντα μαθητή. Τον λένε Χρήστο. Άραγε τυχαία διάλεξαν τα αγόρια αυτό το όνομα ή μήπως έχει σχέση με την απουσία του -ιδιαίτερα αγαπητού- συμμαθητή τους;

Είπα κατόπιν στα παιδιά, ότι τώρα θα πάνε να είναι ο πραγματικός τους εαυτός – η Δήμητρα, η Σοφία, ο Γρηγόρης, ο Ηλίας, ο Λευτέρης κτλ. - και να προσπαθήσουν να ταυτιστούν όσο γίνεται με το ρόλο τους. Δεν το θεώρησα και ιδιαίτερα δύσκολο, μιας και υποδύθηκαν ρόλους παιδιών και πάλι. Ο «Κύριος Γιώργος» ίσως ήταν ο μόνος που δυσκολεύτηκε λιγάκι (όπως θα δείτε στη συνέχεια λειτουργούσε και σκεφτόταν περισσότερο σαν παιδί και όχι σαν ενήλικας).

Τους εξήγησα επιπλέον ότι κάθε ομάδα είναι ένα μόνο πρόσωπο. Δεν υπάρχουν πλέον η Δήμητρα, η Σοφία, ο Γρηγόρης κτλ. (δηλ. τα 25 παρόντα παιδιά), αλλά μόνο 5 άτομα: Ο κ. Γιώργος, ο Στάθης, ο Χρήστος, η Εύα και η Άννα. Από αυτό το σημείο και πέρα έπαψα να τους αποκαλώ με τα πραγματικά τους ονόματα και τους αποκαλούσα κ. Γιώργο, Στάθη, Άννα, Εύα και Χρήστο.

«Και πώς γίνεται, καλέ κύριε, πολλά άτομα να είναι ένα μόνο πρόσωπο;» με ρώτησε η Ελένη. Τους εξήγησα, λοιπόν, πως μέσα μας έχουμε διάφορες φωνούλες, που μερικές φορές άλλα μας λέει η μία και άλλα μας λέει η άλλη, την ίδια στιγμή (είναι οι λεγόμενοι υποεαυτοί μας). Π.χ. τους είπα, την ίδια στιγμή μια φωνούλα μέσα σου σου λέει «μη διαβάσεις, πήγαινε παίξε» και μια άλλη φωνούλα σου σου λέει «διάβασε για να πετύχεις στη ζωή σου». Το 'πιασαν αμέσως. Γι' αυτό το λόγο κάθε παιδάκι θα κάνει κι από ένα κομμάτι του εαυτού. Ο ένας ίσως βλέπει – νιώθει κάτι που δεν το βλέπει – νιώθει ο άλλος.

Τους διάβασα κατόπιν το πρώτο κομμάτι του κειμένου, με τον κ. Γιώργο να 'χει γίνει μέσα στη σκόνη από τα χρώματα. Τους ζήτησα κατόπιν να καταθέσουν το συναίσθημά τους. Τα περισσότερα παιδιά ένιωσαν λύπη, για διάφορους λόγους («ίσως μας διώξουν για να φτιάξουν το δρόμο», «χαλάνε το δρόμο μας», «μου άρεζε το χωριό όπως ήταν», «θα περνάνε πολλά αυτοκίνητα τώρα και πού θα παίζουμε εμείς;») Μια «φωνή» του Χρήστου ένιωσε αγωνία μήπως «μετακομίσουν» και μόνο ένα παιδάκι, μια «φωνούλα» του Στάθη σκέφτηκε και είπε πως «νιώθω χαρά, διότι τώρα θα παίζουμε με το χρώμα». Τους ζήτησα κατόπιν να βγάλουν το κυρίαρχο συναίσθημα των παιδιών. Δε δυσκολεύτηκαν καθόλου ν' απαντήσουν «η λύπη». Και οι 5 φωνούλες του κ. Γιώργου ένιωσαν λύπη, σκεφτόμενοι «τις σκόνες και την άμμο» και το «πού θα παίζουν τώρα τα παιδιά;». Το εξέλαβα και σα σημάδι ενσυναίσθησης και συνεχάρηκα τα παιδιά που σκέφτηκαν και τον «απέναντί τους και όχι μόνο τον εαυτό τους»

Στη συνέχεια τους διάβασα το δεύτερο κομμάτι του κειμένου, στο οποίο τα παιδιά από το απόγευμα ως το βράδυ έπαιζαν με τα χρώματα, ανεβοκατεβαίνοντας στο «χρωμάτινο κάστρο». Όλα τα παιδιά ένιωσαν τώρα «χαρά». Το ίδιο και ο κ. Γιώργος, ένιωσε κυρίως «χαρά», αλλά και «λύπη που έγινε μες στη σκόνη»

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, τα παιδιά, «χορτάτα από παιχνίδι», κοιτάχτηκαν ανήσυχα μεταξύ τους, που είχαν γίνει μέσα στη σκόνη, «ξεσκονίστηκαν στα γρήγορα», «έπλυναν χέρια και πρόσωπο» και «τράβηξαν για τα σπίτια τους».

Το συναίσθημά τους τώρα ήταν ανάμεικτο. Τρεις από τις τέσσερις φωνές του Χρήστου ένιωθαν λύπη, διότι «η μαμά θα μας μαλώσει και δε θα με αφήσει αύριο να παίξω». Μόνο μια φωνούλα του έμεινε στη χαρά του παιχνιδιού. Εγώ αυτό που σκέφτηκα εκείνη τη στιγμή είναι πώς εμείς οι μεγάλοι βγάζουμε ξινό ακόμα και το παιχνίδι των παιδιών ...

Τα ίδια ίσχυαν και στο Στάθη: τρεις από τις τέσσερις φωνές του, δήλωσαν «λύπη» για τους ίδιους πάνω κάτω λόγους και μόνο μια φωνή δήλωσε «χαρά». Στη Εύα κυριάρχησε

η «χαρά», ενώ η λύπη ήταν για διαφορετικούς λόγους : «διότι βράδιασε και τελείωσε το παιχνίδι», «διότι χάλασε ο δρόμος», «για το κ. Γιώργο που θα τα βρει όλα άνω κάτω το πρωί». Στην Άννα επικράτησε η «χαρά» της «λύπης» με τρεις προς δύο ψήφους. Τα κορίτσια λοιπόν διαφορετικά βιώνουν το μάθημα μέσα από ρόλους απ' ότι τ' αγόρια. Τ' αγόρια, προφανώς, τα δέρνουν πιο εύκολα οι γονείς τους, απ' ότι τα κορίτσια. Όσο για τον κ. Γιώργο, αυτός ήταν μακάριος μέσα στη χαρά του.

Κατόπιν τους ζήτησα να βγουν από τους ρόλους τους και να ξαναγίνουν ο εαυτός τους. Η συζήτηση συνεχίστηκε με ερωτήσεις του στυλ «τι κατάλαβα από αυτό που βίωσα ως ρόλος, τι διδάχτηκα, τι θα κρατήσω στη ζωή μου». Τελειώνοντας την ανάλυση, τους ζήτησα να μου καταθέσουν το συναίσθημά τους εκείνη τη στιγμή, ως άτομα φυσικά και όχι σαν ρόλοι : 21 παιδιά είχαν νιώσει «χαρά» γι' αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας, 2 παιδιά ένιωσαν «λύπη», ένα παιδί δήλωσε «αγωνία» και κάποιο κοριτσάκι «δεν ένιωθε τίποτα». Κανένα μα κανένα δε δήλωσε βαρεμάρα ! Αν σκεφτείτε, πως συνήθως μετά από τη ανάλυση τα παιδιά περιμένουν πώς και πώς να χτυπήσει το κουδούνι και να βγούνε έξω, καταλαβαίνετε την τεράστια διαφορά που κάνει ο καινούργιος αυτός **βιωματικός** τρόπος ανάλυσης

Θεωρώντας πως η συναισθηματική διαπαιδαγώγηση και η ενσυναίσθηση (empathy) είναι τα όπλα που χρειάζεται το παιδί του αύριο, πιστεύω, πως ο τρόπος αυτός φέρνει επανάσταση στα μέχρι τώρα δεδομένα. Εξάλλου αυτό που κυρίως σχετίζεται πλέον με την επιτυχία και τις καλές ανθρώπινες σχέσεις, όπως δείχνουν οι μελέτες, είναι η συναισθηματική νοημοσύνη. Sidewalk intelligenz την ονομάζουν οι Αμερικάνοι. Όσο για τους δύο λοβούς του εγκεφάλου, αυτοί πλέον, μ' αυτόν τον τρόπο, συνεργάζονται μεταξύ τους.

Α, ξέχασα κι εμένα. Δεκαοχτώ χρόνια δουλεύω δάσκαλος, πάνω από 10.000 ώρες διδασκαλίας έχω στην πλάτη μου. Αναλογιστείτε πόσες φορές έχω διδάξει αυτό το μάθημα. Ανθρώπινο είναι να το βαριέμαι κι εγώ καμιά φορά. Τώρα όμως η κάθε φορά είναι διαφορετική και μοναδική, διότι διαφορετικά το βιώνει κάθε μικρή ομάδα – ρόλος. Το απόλαυσα λοιπόν κι εγώ κι ούτε κατάλαβα για πότε χτύπησε το κουδούνι. Αφήστε που και τα παιδιά με έμαθαν τόσα πράγματα. Ωραία ! Εγώ θα μαθαίνω απ' αυτά και αυτά από εμένα ! Ανέλιξη και συνεξέλιξη...

Για απορίες, σχόλια κτλ. στη δ/ση markanik@hol.gr

Μαρκάκης Νίκος

δάσκαλος στο Ράλλειο Δημ. Σχολείο Πειραιά – ψυχολόγος – εκπ/μενος οικογ. θεραπευτής – συντονιστής Σχολής Γονέων στο σχολείο μου